

BEDİÜZZAMAN SAİD NURSI'YE GÖRE KUR'AN'IN ÜÇ İ'CAZ VECHİ

Niyazi BEKİ*

Öz

Kur'an'ın i'câz vecihleri eskiden beri önemle üzerinde durulan bir konudur. Çünkü Kur'an'ın mucizeliğinin ispat edilmesi, onun ortaya koyduğu hakikatlerin doğru olduğu anlamına gelir. İnsanlar, Kur'an'ın ilahî kimliğini tasdik eden hakikatlerin tamamını anlamayabilirler. Ancak, Kur'an'ın Allah'ın kelamı olduğunu gösteren i'câz yönü ispat edilirse, oradaki bütün hakikatlerin doğru olduğunu kabul etmek kolaylaşır. Müminler, hikmetini bilmedikleri konularda da teslimiyet gösterecekleri için imanları sarsılmaktan korunmuş olur. Çünkü i'câzı ispat edilen Kur'an Allah'ın sözüdür. Allah'ın sözünde ise hilâf-ı hakikat bir beyan olmaz.

Bilindiği üzere, Kur'an i'câzının değişik vecihleri vardır. Biz de bu konuya bir katkı sağlamak amacıyla Bediüzzaman'ın görüşleri doğrultusunda, Kur'an'ın -külli manadaki- üç i'câz yönü üzerinde duracağız. Bunları “Kur'an'daki açıklamaların şümüllü bir ilme dayanması”, “Kur'an'ın hakiki hikmeti ihtiva etmesi” ve “Tevhidin dengeli bir tarzda açıklanması” şeklinde sırlayabiliriz.

Anahtar Kelimeler: Kur'an'ın ic'âzı, Şümüllü ilim, Hakiki hikmet, Tevhid

---

* Prof.Dr., Üsküdar Üniversitesi, niyazibeki@hotmail.com

Geliş Tarihi: 21.03.2019

Kabul tarihi: 23.06.2019

ORCID: 0000-0003-1888-7909

Three Miraculous Aspects of the Qur'an According to Bediuzzaman Said Nursi

Abstract

The miraculousness of the Qur'an has been an important issue considered since the early times of Islam, since proving the miraculousness of the Qur'an means the correctness of its truths. Human beings may not comprehend all these truths. But if the miraculousness of the Qur'an is proved, it becomes easy to understand the correctness of all the truths in it. Since believers will act in submission in accepting the points whose reasons they cannot understand, their belief will be protected from undermining. Because the Qur'an whose miraculousness is proved are the words of Allah and there cannot be contrariness to facts in His words.

We decided to deal with the issue of the miraculousness of the Qur'an. It is known that there are different aspects of its miraculousness. In order to make a contribution to this issue within the framework of the views of Bediuzzaman, we will elaborate three comprehensive aspects of miraculousness, which can be listed as "The explanations of the Qur'an are based on absolute knowledge", "The Qur'an contains only the real wisdom", and "the tawheed is explained in a balanced way."

Key Words: Miraculousness of the Qur'an, Absolute Knowledge, Real Wisdom, Tawheed

Giriş

Kur'an'ın ders verdiği temel konuların tevhid, nübüvvet, haşır, adâlet ve ibadet olduğu bilinmektedir.¹Bununla beraber, bu konuda âlimlerin farklı görüşleri de söz konusudur. Mesela; İbn Aşur'a göre, Kur'an'da ders verilen temel konular iki çeşittir:

Birincisi: Bizzat onların - birer irfan olarak- bilinmesi kastedilen ilimler. Tevhid, sıfatlar, nübüvvet, vaz-öğütler, misaller/temsiller, hikmetler ve kıssalar bu kısma dâhildir.

İkincisi: Onlarla amel etmenin hedeflendiği hükümlerdir. Ahkâm kısmı da kendi içinde ikiye ayrılır: İbadet ve muamelat gibi organlarla yapılan ameller. Diğeri ise, güzel ahlak terbiyesi ve şeriatın âdâbı, edebi ile ilgili olup akıl ve kalbe ait amellerdir. Fatiha suresi bütün bu manaları değişik delalet yollarıyla içine alır.²

Dikkat edilirse, İbn Âşûr'un saydığı hususlar, iman esasları, ibadet ve adalet mefhumlarına irca edilebilir. Bu temel konuların harcı ve bir nevi bileşkesi ise Kur'an'ın i'câzıdır. Kur'an'ın mucizeliğinin ispat edilmesi, onun ortaya koyduğu hakikatlerin doğru olduğunu gösterir. Çünkü Allah'ın sözünde hilaf-ı hakikat bir beyan olmaz.

Kur'an'ın Allah'ın kelamı olduğu konusu, önemine binaen eskiden beri İslâm âlimleri tarafından “Kur'an'ın İ'cazı” başlığı altında oldukça fazla işlenmiştir. Misal olarak birkaç tanesinin ismi şöyledir: “İ'câzü'l-Kur'ân”³, “Delâilü'l-İ'câz fi 'İlmi'l-

¹ Bk. Bediüzzaman Said Nursi, *İşâratü'l-İ'câz fi Mezânni'l-İcâz* (İstanbul: Envar Neşr., 1993), 118

² Bk. İbn Aşur, Muhammed b.Tâhir et-Tunisî, *et-Tahrîr ve't-Tenvîr* (Tunus, 1984), 1/134.

³ Bk. Ebû Bekr Muhammed b. Tayyib b. Muhammed el-Basrî el-Bâkılânî, *İ'câzü'l-Kur'ân* (Mısır: Dâru'l-Maârif, 1997).

Ma'ânî", master tezi olarak hazırlanan "el-İ'câzü'l-İlmî fi'l-Kur'âni'l-Kerîm", "el-İ'câzü'l-Luğavî fi'l-Kur'âni'l-Kerîm".

Bizzat Kur'an ayetlerinde bu konu değişik vesilelerle anlatılmış ve Kur'an'ın Allah'ın kelamı olduğuna dair deliller serdedilmiştir. Bu ayetlerin açıklandığı yerlerde Kur'an'ın ilahî kaynaklı olduğu hususu az-çok bütün tefsir kitaplarında işlenmiştir. Ayrıca konuyla ilgili müstakil eserler telif edilmiştir. Kur'an'ın mucizevi yönlerinin değişik veçheleri vardır. İslâm âlimleri tarafından bu i'caz vecihlerinin kırktan fazla olduğu kabul edilmektedir.⁴ Biz de bu konuya bir katkı sağlamak amacıyla Risale-i Nur'da belirtilen Kur'an'ın -külli mânâda- üç i'caz yönü üzerinde duracağız. Bunları "Kur'an'daki açıklamaların şümüllü bir ilme dayanması", "Kur'an'ın hakikî hikmeti ihtiva etmesi" ve "Tevhidin dengeli bir şekilde açıklanması" şeklinde sırlayabiliriz.

1. Kur'an'daki Açıklamaların Şümüllü Bir İlme Dayanması

Kur'an'ın muhtevasında yer alan konuların çok geniş bir şekilde mevzu bahis edilmesi, onun sonsuz bir ilmin eseri olduğunu gösterir. Kur'an'da dünya ve âhiretle alakalı pek çok hakikatler ders verildiği halde, hiçbir yerde gerçek bir çelişkinin bulunmaması, verilen bu bilgilerin değişik ilim dallarında uzman olan âlimler tarafından tasdik edilmesi, Kur'an'ın Allah'ın sonsuz ilminin bir tezahürü olduğuna en büyük bir şahittir.

"İnkâr edenler, "Bu Kur'an, onun uydurduğu, birilerinin de bu konuda kendisine yardım ettiği bir düzmecedен ibarettir" dediler; böylece onlar açık bir haksızlık ve iftirada bulunmuş oldular. Yine dediler ki: "Bunlar, onun başkalarına yazdırdığı,

---

⁴ Bk. Bediüzzaman Said Nursi, *Sözler* (İstanbul: Envar Neşr., 1993), 445.

sabah akşam kendisine okunan eskilerin masallarındır! De ki: “Onu, göklerin ve yerin sırlarını bilen Allah indirdi. Doğrusu O çok bağışlayıcı, çok merhametlidir”⁵ mealindeki ayette bu gerçeğin altı çizilmiş, Kur’an’daki bilgilerin yerde ve göklerde olan her şeyi bilen, ilmi her şeyi kuşatan Allah’ın bildirdiği bilgiler olduğuna vurgu yapılmıştır. Bu gün bilimsel keşiflerin ortaya koyduğu birçok hakikatin Kur’an’da açıkça veya işari yolla yer aldığı hususu birçok âlim tarafından kabul edilmektedir.

Bu ayette işaret edilen hakikatleri şöyle açıklamak mümkündür:

a) Kur’an’ın eşsiz fesahat ve belagati, onun her şeyi bilen Allah’ın kelamı olduğunu göstermektedir.

b) Kur’an’da yer alan ve tarih tarafından tasdik edilen gaybî haberler, onun her şeyi kuşatan bir ilmin sahibi olan Allah’ın sözü olduğunun göstergesidir.

c) “Kur’an’ı inceleyip düşünmüyorlar mı? Eğer Allah’tan başka birinden gelmiş olsaydı onda birçok tutarsızlık ve çelişki bulurlardı.”⁶ mealindeki ayette ifade edildiği gibi, Kur’an’ın her türlü kusur ve noksandan münezze olmasa, onun sonsuz ilim sahibi Allah tarafından indirildiğine delâlet etmektedir.

d) Kur’an’ın prensiplerinin dünyanın maslahatını hedeflemesi ve insanlara düzenli, hikmetli bir hayat modelini vaz’etmesi, onun her şeyi bilen Allah’ın kitabı olduğunu göstermektedir.

e) Kur’an’ın çok çeşitli ilimleri kapsayan bir muhtevaya sahip olması, onun ilmi her şeyi ihata eden Allah’ın vahyi

---

⁵ el-Furkan, 25/4-6.

⁶ en-Nisâ, 4/82.

olduğunun göstergesidir. İşte ayette Kur'an'ın insanlar tarafından uydurulduğu şüphesini seslendiren inkârcılara karşı, “Onun (Kur'an'ın) göklerde ve yerde bütün sırları/gizlilikleri bilen birinin indirdiği bir kitap olduğuna” vurgu yapılması, bu gibi hakikatlerin insan aklının çok ötesinde, onun ilmini aşan birer malumat, bilgi olduğuna işaret etmek içindir.⁷

Keza, “Yoksa ‘Kur'an’ı kendisi uydurdu’ mu diyorlar? De ki:

“Eğer doğrusu söylüyorsanız Allah’tan başka çağırabildiğiniz herkesiy ardıma çağırın da, siz de onun gibi uydurulmuş on sûre getirin!”⁸ mealindeki ayette meydan okumanın göstergesi olarak gösterilen gerçeklerden biri de Kur'an'ın –Allah'ın sonsuz ilmine işaret eden- bu geniş kapsamlı muhtevasıdır. Bu ayetin tamamlayıcısı ve hemen ardından gelen “Eğer size cevap veremezlerse, bilin ki Kur'an ancak Allah'ın ilminin eseri olarak indirilmiştir ve O'ndan başka ilah yoktur; hâlâ teslim olmayacak mısınız?”⁹ mealindeki ayette de, Kur'an'ın geniş kapsamı, Allah'ın sonsuz ilminin bir delili olarak gösterilmiştir. Kâinatın yaratılması, düzenlenmesi, idare edilmesi, göklerle yerin insanların yararına ürünler vermek için harika bir fabrika şeklinde çalıştırılması gibi binlerce ontolojik, sosyolojik, biyolojik, embriyolojik faaliyetler için en faydalı rotaların çizilmesi, haritaların tanzim edilmesi gibi hakikatlerin Kur'an'da yer alması, onun sonsuz ilahî ilimle ancak açıklanabilen geniş bir kapsama sahip olduğunun göstergesidir.

---

⁷ Bk. Fahrüddîn Ebû Abdillâh Muhammed b. Ömer er-Râzî, *Mefâtihu'l-Gayb* (Beyrut, 1420), 24:434.

⁸ Hûd, 11/13.

⁹ Hûd, 11/14.

Bu konunun daha iyi anlaşılması için Bediüzzaman Said Nursi'nin verdiği farazi bir misali özetle hatırlamakta fayda olduğunu düşünüyoruz:

“Şöyle farz edelim ki; gayet büyük, garip ve acayip bir ağaç çok geniş bir gayb perdesi altında saklanmış olduğundan hiç kimse onu göremiyor. Bilindiği üzere, bir ağacın dalları, yaprakları, meyveleri, çiçekleri gibi bütün uzuvları arasında büyük bir münasebet, bir tenasüp ve bir muvazene vardır. Her bir parçası, ait olduğu ağacın mahiyetine göre şekillenir. Bu özelliğiyle ağaç, adeta –bütün organları uyum içinde olan-insana benzer.

İşte hiç görülmemiş böyle bir ağacın resmini bütün detaylarıyla çizen bir adam çıkarsa, daldan meyveye, meyveden yaprağa bütün parçalarını çok münasip bir şekilde gösterse, o gayet büyük ağacın birbirinden nihayet derecede uzak olan mebbe ve müntehasını (ilk ve son halini) gösterecek şekilde fotoğrafını çeker gibi bir suretini yapsa, elbette şüphe kalmaz ki bu ressam, o görünmeyen ağacın her tarafını gayb-âşına nazarıyla (görünmeyeni bilen bir şekilde) görmüş, sonra onu böyle tasvir etmiş ve resmini yapmıştır.”¹⁰

Aynen bu misalde olduğu gibi Kur'an-ı Kerimin, dünyanın başlangıcından ta ahiret âleminin son sınırlarına kadar uzanmış, arştan ferşe, zerreden şemse (atomdan güneşe) kadar yayılmış olan yaratılış ağacının hakikatlerine dair yaptığı tasvirlerinde “o kadar tenasübü muhafaza etmiş ve herbir uzva ve meyveye lâyük bir suret vermiştir ki; bütün muhakkikler nihayet-i tahkikinde Kur'an'ın tasvirine “Mâşâallah, Bârekâllah” deyip, “Tılsım-ı

---

¹⁰ Bk. Nursi, *Sözler*, 435.

kâinatı ve muamma-yı hilkatî keşf ve fetheden yalnız sensin ey Kur'an-ı Kerim!" demişler."¹¹

Keza, bu adeta sınırsız yaratılış/kâinat ağacının hakiki kaynağı Allah'ın isimleri, sıfatları ve fiillerini de "nurani bir tuba ağacı" suretinde tasavvur edersek, bunların o azametli dairesinin hududu ezelden ebede kadar uzanıyor ve o haşmetli icraat dairesinin hududu nihayetsiz bir sahada (bir feza-yı ıtlakta) yayılıp ihata ediyor. İlahî icraatın hududu, yaratmanın en ince, en deruni, en batını sınırlarındaki tezahürlerini ve Allah'ın ilminin ve kudretinin her yerdeki nüfuzunu ve ihatasını anlatan "Tohumu çekirdeği çatlatan şüphesiz Allah'tır",¹² "Şüphesiz Allah kişi ile kalbi arasına girer"¹³ mealindeki ayetlerden tut, ta en zahir, en büyük varlıkların Allah'ın kudret ve iradesine nasıl boyun eğdiklerini gösteren "Şüphesiz Rabbiniz o Allah'tır ki gökleri ve yeri altı günde yarattı",¹⁴ "kıyamet günü gökleri de Onun kudret elinde dürülüp bükülmüştür"¹⁵ mealindeki ayetlerde beyan edilen kâinatın en geniş ve en şaşaalı zâhiri hududuna, adeta bir atomun çekirdeğinden ta göklerin en geniş sahasına kadar sınırsız bir alanı kapsar. İşte bu nurani tuba ağacının temsil ettiği bütün ilahî hakikatler Kur'an-ı Hakîmde, bütün neticeleri ve meyveleriyle birlikte o kadar tenasüp içinde, birbirine uygun, birbirine lâıyk, birbirini kırmayacak, birbirinin hükmünü bozmayacak, birbirinden tevahhuş etmeyecek bir surette, o hakaik-i esma ve sıfatı ve şuu ve ef'ali öyle beyan edilmiş ki; bütün ehl-i keşif ve hakikat ve daire-i melekûtta cevalan eden bütün ashab-ı irfan ve hikmet o beyanat-ı Kur'aniyeye karşı "Sübhanallah deyip, 'Ne kadar doğru, ne

---

¹¹ Nursi, *Sözler*, 435.

¹² el-En'âm, 6/95

¹³ el-Enfâl, 8/24.

¹⁴ el-A'râf, 7/54.

¹⁵ ez-Zümer, 39/67.

kadar mutabık, ne kadar makul, ne kadar güzel, ne kadar doğru bir tasvir!’ diyerek tasdik ediyorlar.” Keza, Kur’an-ı Hakîm, bütün daire-i imkân ve daire-i vücuba bakan imanın altı şartı ve bunların dal ve budaklarının enince meyve ve çiçeklerine kadar, aralarında o kadar bir tenasüb gözeterek tasvir eder ve o derece bir muvazene suretinde tarif eder ve o mertebe bir münasebet, bir yakın ilişki içerisinde beyan eder ki, akl-ı beşer idrakinden âciz ve hüsnüne, güzelliğine karşı hayran kalır.¹⁶

Keza, Kur’an-ı Hakîmde, şu nuranî İslâm ağacının iman dalının bir budağı hükmünde olan İslâm’ın beş şartı arasında ve bunların en ince teferruatına kadar, aralarında öyle bir tenasüp ve muvazene gözetilmiş ki, sonsuz bir ilmin dışında bunları açıklamanın imkânı yoktur. Kur’an’da, İslâm’ın şu en küçük âdâbı ve en uzak gayeleri ve en derin hikmetleri ve en cüzi meyvelerine varıncaya kadar aralarında güzel bir tenasüp ve mükemmel bir münasebet ve tam bir muvazenenin muhafaza edildiğine delil ise, İslâm şeriatının ahkâmıdır. Harika bir geniş kapsama sahip olan Kur’an-ı Hakîmin naslarından, farklı mana katmanlarından, işaret ve remizlerinden ortaya çıkan büyük “İslâm Şeriatı”nın prensiplerinde ve ahkâmında gösterilen harika bir nizam ve intizam ve mükemmel bir uyum ve tenasüp, bu konuda cerh edilmez âdil bir şahit, şüphe götürmez kati bir burhandır. Demek oluyor ki, Kur’an’ın bu kapsamlı beyanı, beşerin cüz’î ilminden, özellikle okuma-yazma bilmeyen bir ümminin ilminden kaynaklanmış olamaz. Bilakis, bu harika ve geniş malumatı beyan eden bu kitap, ancak her şeyi kuşatan bir ilme dayanır ve bütün eşyayı birden görebilen, ezel ve ebed ortasında bütün hakikatleri bir anda müşahade eden Allah’ın kelâmı olabilir. Âmennâ...¹⁷ “Kur’an’ı gereği gibi

¹⁶ Bk. Nursî, *Sözler*, 435-436.

¹⁷ Nursî, *Sözler*, 436.

düşünmüyorlar mı? Eğer Kur'an Allah'tan başkasına ait olsaydı, elbette içinde birçok tutarsızlıklar bulurlardı”¹⁸ mealindeki ayette Kur'an'ın binlerce hakikate dair ifadeleri arasında bir tutarsızlığın bulunmaması gerçeği nazara verilmiştir. Kur'an'da bulunmadığı ifade edilen tutarsızlıklar; ayetlerin bir kısmında hak/doğruların; diğer bir kısmında batıl/yanlışların bulunması, bir kısmında çok belîğ, edebi ifadeler yanında; diğer bir kısmında belagat ve edebi olmayan ifadelerin bulunması, ayetlerde verilen gaybi ve münafıkların gizli durumlarını, tertiplerini bildiren haberlerin bir kısmı doğru, bir kısmı yanlış olması gibi hususlardır. Eğer Kur'an Allah'tan başkasının eseri olsaydı, bu tutarsızlıklar kaçınılmaz olurdu.¹⁹

Zemahşerî, yukarıdaki ihtilaf noktalarını şöyle açıklamıştır: Eğer Kur'an Allah'tan başkasının eseri olsaydı, nazmında, belagatinde, manalarında çok tutarsızlıklar bulunurdu. Örneğin; Kur'an'ın bir kısmı muaraza kabul etmeyecek derecede bir i'caz gösterirken, diğer kısmı, muaraza edilebilecek düşük bir seviyede olurdu. Keza, ayetlerde verilen gaybî haberlerin bir kısmı vakıa mutabık olarak ortaya çıkarken, diğer bir kısmı, vakıa muhalif olurdu. Yine maani alimleri tarafından bir kısım ayetlerin ifadeleri sahih bir manaya delalet ettiği Kabul edilirken, diğer bir kısım ifadeleri fasit, bozuk manalara delalet ettiğine hükmedilirdi. Kur'an-ı Kerim bütün bu ihtilaf ve tutarsızlıklardan münezzehe olduğu belagat uzmanlarınca kabul edildi, onun Allah'ın sonsuz ilminden gelen ilahî bir vahiy olduğu sabit oldu.²⁰

---

¹⁸ en-Nisa, 4/82.

¹⁹ Bk. Ebü'l-Hasen Alî b. Muhammed b. Habîb el-Basrî el-Mâverdî, *en-Nüket ve'l-Uyun* (Beyrut: ts.), 1:510-511.

²⁰ Ebü'l-Kâsım, Mahmud ez-Zemahşerî, *el-Keşşâf 'an Gavâmidî't-Tenzîl* (Beyrut: 1407), 1:540.

2. Kur'an'ın Hakikî Hikmeti İhtiva Etmesi

Bu başlık altında, Kur'an'ın diğer bir i'câz yönü olan hikmet konusunu işleyeceğiz. Kur'an'ın ifadesindeki belâgat ile insanların ifadelerindeki belâgat karşılaştırılması yapılarak onun ilahî kaynaklı olduğu ispat edilebildiği gibi, aynı zamanda Kur'an'ın hikmeti ile insanların hikmeti arasında da bir karşılaştırma yapmak suretiyle, onun Allah'ın keliması ve bir mucize olduğunu ispat etmek de mümkündür.

Bu iki hikmeti karşılaştırırken, özellikle onların kâinata bakış açılarını, insanlara verdikleri ders biçimini, gösterdikleri hikmetlerin insanlara pozitif katkısını incelemeye alacak ve konuyu birkaç madde halinde özetlemeye çalışacağız:

a) Kur'an, kâinata mâna-yı harfîyle bakar. Yani, kâinatı bir sanat tablosu olarak görür ve sanatkârına işaret ederek göstermeyi esas alır. Buna mukabil, insanların –fen, felsefeden aldığı- hikmet ise kâinata mâna-yı ismiyle bakar. Yani, kâinatın sanatkârına bakan yönünden ziyade, doğrudan bu sanatın sanat cihetini meydana getiren nakışları ile meşgul olur. Bunun anlamı şudur: Kur'anî hikmet, kâinatın mânası ve özüyle ilgilidir. Beşerî hikmet ise, evrenin lafzı ve kabuğuyla meşgul olur. Böyle olmasına rağmen elde edilen bilimsel bulguların, kusursuz ve mükemmel bir tasarıma işaret etmekte olduğunu, tesadüfen oluşmasının imkânsız olduğunu akıl ve vicdan sahibi bütün bilim adamları kabul etmektedir.

b) Kur'an'ın hikmeti, kâinatta görülen mükemmel eserleri özet halde kısaca anlatırken, yaratıcının sonsuz ilim, kudret ve hikmetine işaret eden mânevi nakışlarını detaylı bir şekilde inceler, ders verir.

Buna mukabil beşerî hikmet, evrenin mânevi nakışlarına çok az bakar, fakat zâhirî kabuk hükmündeki nakışlarını ise

detaylı bir şekilde araştırır, ders verir. Nasıl ki bir mektubun ihtiva ettiği anlam ve önem, mektup kâğıdının kalınlığıyla veya yazının yazıldığı mürekkebin rengiyle ilgili olmadığı gibi, kâinatın da asıl hikmeti beşerî hikmetin işaret ettiklerinden ibaret olması mümkün değildir. Kâinatın asıl hikmeti, mânevî cepheden görülen ve sanatkârın maksatlarını ders veren hakikî hikmettir. Kur'an bu hikmeti ders vermekle, insanların geliştirmiş olduğu fikir ve felsefelerden çok üstün olduğunu ispat etmektedir.²¹

c) Dünya ile insan ilişkisi işlenirken, insanın faydasına olan dünya görüşünü sağlayacak bir ders, gerçek bir nimettir, bir hikmettir. Kur'an-ı Kerim, gerek bireysel gerek toplumsal veya bilimsel anlamda insana doğru yolu gösteren birçok faydalı dersler vermektedir. Bir taraftan anne baba hakkının önemine vurgu yaparak toplumun temel taşı olan ailenin önemine vurgu yaparken diğer taraftan genişleyen uzaydan veya aşıl原因an rüzgârlardan, yürütülen dağlardan, su döngüsünden, kütle veya görüntü transferinden ve çeşitli tabii hadiselerden bahsederek adeta bilim adamlarına yol göstermektedir. Kur'an-ı Kerim'in verdiği derslerden istifade etmeyi başaramış olanlar, daima kültürel ve bilimsel anlamda ilerleyebilmişlerdir. İnsanların zararına olan bir dünya görüşünü dayatan bir ders, gerçek mânada bir hikmet, bir nimet değil, hakikî bir nikmettir/bir sıkıntıdır.

*“Allah kimi doğru yola iletmek isterse, onun kalbini İslâm'a açar. Kimi de saptırmak isterse, gökyüzüne yükseliyormuş gibi kalbine sıkıntı verir. Allah iman etmeyenleri üze işte böyle cezalandırır”*²² mealindeki ayette işaret edildiği üzere İslâm'ın ders verdiği Kur'anî hikmet, kalplere aydınlık,

---

²¹ Nursi, *Sözler*, 130-132.

²² el-En'âm, 6/125.

huzur, inşirah ve genişlik verir. Beşerî hikmet ise, mâna-yı harfî ile bakılmadığında kalplerde karanlık, sıkıntı, üzüntü ve daralmanın meydana gelmesine sebeptir.

Kur'an-ı Hakîm, dünyayı değişken, fani, geçici ve aldatıcı bir hayat yurdu olduğunu ders verip ispat eder. İnananlara sonsuza kadar saadet içerisinde yaşayacakları kalıcı olan gerçek hayatı müjdeler.

Bu hakikati bir temsil ile şöyle tasvir etmek mümkündür:

Dünya Allah tarafından kurulmuş bir saat gibidir. Görünüşte sakin ve sabit gibi görünen saatin içerisinde sürekli hareket haline olan birçok alet ve çarklar mevcuttur. Saatin içerisindeki bu çarklar sürekli hareket ve bir sarsıntı içerisinde. Bunun gibi, büyük bir saat olan kâinat da görünürde sakin ve sabit olduğu halde, gerçekte daimî bir deprem, bir sarsıntı ve değişkenlik içinde yıkılmaya, yok olmaya doğru koşmaktadır. Bilim adamları bu durumu “Termodinamiğin ikinci yasası olan entropi” olarak ifade ederler.²³ Bununla bir sisteme dışarıdan bir enerji verilmediği sürece düzenin düzensizliğe, düzensizliğin de bir kaosa dönüşeceği anlatılır. Devrilen bir kitabı düzeltmek için devirirken harcanan enerjiden fazlasını kullanmak gerekmektedir. Termodinamiğe göre düzensizlik ya değişmez ya da artar. Kendiliğinden karışmış sıcak ve soğuk sudan oluşmuş ılık suyun, bir daha sıcak ve soğuk diye ayrılması imkânsızdır. Entropi kanununa göre en düzensiz enerji ısıdır ve bir gün gelecek bütün enerji ısı olacaktır, bu da evrenin sonu demektir.

Dünyaya zaman girdiği için, gece ve gündüz, büyük bir saatin **saniiyelerini sayan** iki başlı bir mil hükmündedir. Sene, o

---

²³ Jeremi Ritkin ve Ted Howard, *Entropi; Dünyaya Yeni Bir Bakış*, Trc. Hakan Onay (İstanbul, İz Yayıncılık, 2010), 37 vd.

saatin dakikalarını sayan bir ibre vaziyetindedir. Asır ise, o saatin **saatlerini sayan** bir iğne hükmündedir. İşte zaman, bu hareketleriyle dünyayı zeval ve fenâ dalgalarının üstüne atar. Bütün mazi ve istikbali (geçmiş ve geleceği) yokluğa mahkûm edip, yalnız zaman-ı hazır/şimdiki zamanı vücuda bırakır, varlığına izin verir.²⁴

Dünya, gece-gündüz, sene ve asırların gösterdiği zaman itibariyle bu manzarayı gösterdiği gibi, mekân itibariyle de sarsıntılar geçiren ve yerinde sabit durmayan bir saat hükmündedir. Çünkü yer ile gök arasında bulunan atmosfer tabakası, çabuk değişen, süratle bir halden bir hale geçtiğinden bazen günde birkaç defa bulutlar ile dolup boşalmakla, hızlıca değişmeyi sağlayan ve **saniyeleri sayan** saatin mili hükmündedir. Dünya hanesinin tabanı olan mekân-ı arz/zeminin yüzü ise, ölüm ve hayatça, bitki ve hayvanca pek çabuk biçimde değişim gösterdiğinden **dakikaları sayan** bir mil hükmündedir ve dünyanın bu açıdan da fani ve geçici olduğunu gösterir. Zemin, yüzü itibariyle böyle olduğu gibi, içyapısı itibariyle de maruz kaldığı iç değişiklikler, sarsıntılar ve depremlerle ve bunların neticesinde dağların içinden çıkması ve yere batmaların, volkanik olayların vuku bulması, **saatleri sayan** bir mil gibi dünyanın bu cihetten de ağır ağır gelip geçen bir manzara gösterir. Dünya hanesinin tavanı olan sema mekânı ise, gök cisimlerinin hareketleri, kuyruklu yıldızların ortaya çıkması, güneş ve ay tutulması, karadeliklerde yıldızların kaybolmaları gibi değişiklikler gösterir ki; gökler dahi sabit değil; ihtiyarlığa, harap olmaya gidiyor. Çünkü onun bu değişkenliği her ne kadar haftalık saatte **günleri sayan** bir mil gibi ağır ve yavaş oluyorsa

---

²⁴ Bk.Nursi, *Sözler*, 437.

da, her halükârda dünyanın geçici olduğunu, zeval ve harap olmaya doğru gittiğini gösterir.²⁵

Bu hikmet penceresinden dünyaya bakanlar âhiret hayatını esas alırlar. Davranışlarını da ona göre düzenlerler. Dünyayı kesben değil, kalben terk ederler. Yani, dünyanın fani kazancını avuçlarına alırlar, ondan istifade ederler, fakat onun sevgisini kalplerine koymazlar. Üstündeki “fanilik” damgasını okudukları için yüzlerini faniden bakiye çevirirler.

Bu konuyu şöyle de açıklayabiliriz: Bilindiği gibi, dünyanın iç yüzünün üç yüzü var:

Birinci yüzü, Cenab-ı Hakk’ın esmasına bakar; onların nakışlarını gösterir, mâna-yı harfiyle, onlara ayna olur. Dünyanın bu yüzü, Allah’ın hadsiz mektuplarını ihtiva eder. Bu yüzü gayet güzeldir, nefrete değil aşka layıktır.

İkinci yüzü, âhirete bakar; âhiretin tarlasıdır, Cennetin mezasıdır, rahmetin çiçek bahçesidir. Bu yüzü dahi, evvelki yüzü gibi güzeldir; küçük ve kötü görmeye değil, muhabbete layıktır.

Üçüncü yüzü ise, insanın heva ve hevesine bakan bir gaflet perdesi, ehl-i dünyanın bir nevi oyun ve eğlencesi olan yüzüdür. Bu yüz çirkindir. Çünkü fanidir, zaildir, elemlidir, aldatır. Hadislerde dünya hakkında ifade edilen tahkir ve ehl-i hakikat tarafından gösterilen nefret onun bu üçüncü yüzüne yöneliktir.

Ebû Hureyre’den nakledilen bir rivayete göre, Hz. Peygamber (s.a.v) şöyle buyurdu: “Allah’ın zikri, bu zikre yakın

---

²⁵ Nursi, *Sözler*, 437.

(Allah'ın sevdiği) ameller, âlimler ve ilim öğrenen talebelerin dışında, dünya melundur, içindekiler de melundur”²⁶

Bu hadisin manası şöyledir: Dünya, insanı aldatan, Allah'tan ve âhiretten uzaklaştıran oyun ve eğlence yeri boyutu yönüyle kıymetsizdir, enbiya ve evliya gibi mahiyetini bilenler tarafından terkedilmiştir. Fakat Allah'ı hatırlatan faydalı ilimler, âhirete bir tarla olarak amellerin ekinine zemin olma yönüyle değerlidir, kıymetlidir.²⁷

İşte beşerî hikmet dediğimiz fen ve felsefenin hararetle nazara verdiği dünya onun bu yüzüdür.

Kur'an-ı Hakîm'in ehemmiyetle bahsettiği, çok güzel ve pek kıymetli olarak değerlendirdiği, sahabe ve evliyanın rağbet gösterdiği dünya ise, onun evvelki iki yüzü itibariyledir.²⁸

İşte Kur'an'ın baştanbaşa kâinata müteveccih olan ayetleri, bu esasa göre gider. Dünyanın hakikatlerini olduğu gibi açar, gösterir. Çirkin yüzü itibariyle onun ne kadar çirkin olduğunu göstermekle insanların yüzünü ondan çevirtir, yaratana bakan o güzel dünyanın güzel yüzünü gösterir. Beşerin gözünü ona diktirir. Hakikî hikmeti ders verir. Kâinat kitabının mânâlarını talim eder, harflerine ve nakışlarına az bakar. Sarhoş felsefe gibi, çirkine âşık olup, mânâyı unutturup, güzel hat ile yazılmış harflerin nakışlarıyla insanların vaktini malâyani işlerde boş yere harcatmıyor.²⁹

Oysa beşerî hikmet, dünyayı değişmez, sabit, sürekli bir hayat yurdu olarak takdim eder. Bu bakış açısına sahip olanlar

---

²⁶ Ebû İsa, Muhammed b. İsa et-Tirmizî, *Sünenü't-Tirmizî* (Beyrut: 1998), H.no: 2322.

²⁷ Bk. Ebü'l-Ulâ Muhammed Abdurrahmân b. Abdurrahîm el-Mübârekpûrî, *Tuhfetu'l-Ahvezî bi-şerh-i Câmi'i't-Tirmizî* (Beyrut: ts.), 6:504-505.

²⁹ Bk. Nursi, *Sözler*, 438.

da bu çabuk yıkılacak yurda bel bağlayıp, âhireti unuttukları için kısa ve sıkıntılı bir dünya hayatını, ebedi ve mutlu âhret hayatına tercih ederler.

Son olarak bu konuyu Risale-i Nur'da geçen müşahhas bir misalle noktalayalım:

Meselâ; Kur'an'ın hikmetinde güneş, “döner bir sirac, bir lâmba” olarak tasvir edilmiştir. Zira Kur'an, güneşten, mahiyetini anlatmak için bahsetmiyor. Belki bir nevi intizamın zenbereği ve nizamın merkezi olduğundan, intizam ve nizam ise Sâni'in yaratıcının tanınmasını sağlayan bir ayna olduğundan bahsediyor. Evet, Kur'an-ı Hakîm, “*güneş döner*”³⁰ tabiriyle; kış yaz, gece gündüzün deveranındaki muntazam ilahî kudretin tasarrufunu hatırlatmakla, insanlara yüce yaratıcının azametini talim eder. Bu dönmek hakikati ne olursa olsun, asıl maksat olan ve müşahede edilen mevcut nizam ve intizama tesir etmez. Keza, Kur'an: “*Biz güneşi (sizin için) bir lamba yaptık*”³¹ demekle koca güneşi insanların dünya evini aydınlatan bir lamba olarak tasvir eder. Şu sirac/lamba tabiriyle, âlemi bir saray suretinde, içinde olan eşya ise; insan ve canlılar için hazırlanmış müzeyyen aksesuarlar, yiyecekler ve levazımat olduğunu ve güneş dahi mum yakmaya hazır emirber bir nefer olduğunu hatırlatmak suretiyle yaratıcının sonsuz rahmet ve ihsanlarını ders verir. Böylece güneşin insan ve diğer canlılara bakan faydalı yönlerini nazara vererek, insanların kalbine huzur ve mutluluk verir.

Şimdi bak şu sersem ve geveze felsefe ne der? Bak diyor ki: Güneş sıvı gazlardan müteşekkil büyük bir ateş kütesidir. Ondan fırlamış olan gezegenlerini kendi etrafından

---

³⁰ Yasin, 36/38.

³¹ en-Nebe', 78/13.

döndürmektedir. Büyüklüğü, cismi, hacmi bu kadar; mahiyeti şöyledir, böyledir.. Bu bilgi, yalnızlık hissini veren bir dehşetten, müthiş bir hayretten başka, ruha ilmi açıdan bir olgunluk vermiyor. Mevzuyu Kur'an gibi işlemiyor. Buna kıyasen bâtinen (içi) kof, zahiren (dışı) mutantan felsefi meselelerin ne kıymette olduğunu anlarsın. Hakiki hikmetten biraz anlayan kimse, felsefenin görünürdeki süslü püslü ifadelerine aldanıp, Kur'an'ın gayet mûciznümâ beyanına karşı hürmetsizlik etmez!³²

İşte, bütün bu açıklamalardan anlaşıldığı üzere, kâinatla insan ilişkisini faydalı bir rotaya koyan Kur'anî hikmet, sonuç itibariyle insana hayret, dehşet ve sıkıntı veren beşerî hikmet karşısında mucizevî bir üstünlük kazanmıştır.

3. Tevhidin Dengeli Bir Şekilde Açıklanması

Bundan önceki bölümde; beşeri hikmetin Kur'an'ın hikmeti karşısındaki yenilgisini, değersiz konumunu ve Kur'anî hikmetin üstünlüğünü ve mucizevi konumunu açıklamaya çalıştık. Bu başlık altında ise, Kur'an-ı Hakîmin, ulviyetine en sadık bir delil ve hakkaniyetine en zahir bir burhan ve i'câzına en kuvvetli bir alâmet olan Tevhidin o geniş kapsamlı mertebelerini nasıl kusursuz bir şekilde açıkladığını anlamaya çalışacağız. Said Nursi'nin anlatımıyla Kur'an, Tevhidin bütün kısımlarını, bütün mertebelerini ve gerekli bütün ince detaylarını öyle beyan etmiş ki, hiçbir yerde muvazenesini bozmamıştır. Keza, Tevhidin gerektirdiği bütün ilahî yüksek hakikatleri arasındaki bağlantıyı daima muhafaza etmiştir. Keza, Allah'ın güzel isimlerinin iktiza ettikleri bütün hükümleri bir araya toplamış olduğu halde, o hükümlerin tenasübünü zedeleyecek bir tek ifadeye yer vermemiştir. Keza, rububiyet ve uluhiyetin

---

³² Bk. Nursi, *Sözler*, 243-244.

tezahürlerini ve icraatını mükemmel bir muvazene ve denge içinde beyan etmiştir. İşte bu kadar geniş bir kapsam alanına sahip olan Tevhid hakikatlerinin bir araya toplanması ve harika bir muvazene ve denge içinde muhafaza edilmesi, öyle harikulade bir özelliktir ki, insanların eserlerinde ve en büyük mütefekkirlerin düşünce sistemlerinde katiyen mevcut değildir. Ne melekûta geçen evliyaların eserinde; ne de işlerin deruni cepheleriyle uğraşan İsrakiyyûn unvanıyla meşhur filozofların kitaplarında; ne de âlem-i gayba nüfuz eden ruhanîlerin marifetlerinde bulunur. Adeta bu gruplardan her biri hakikatin yalnız bir kısmına bakabiliyor, bu hakikat ağacının yalnız bir-iki dalına yapışıyor. Kuşatıcı olmayan zihniyle ancak bir iki meyvesini koparabiliyor. Çünkü sınırsız bir hakikat sınırlı bakış açılarıyla kuşatılamaz. Bu mutlak hakikatin tamamını görüp göstermek, yalnız külli bir bakış açısına sahip, kuşatıcı ve ezeli bir ilmin tezahürü olan Kur'an'a mahsustur.

Said Nursi, konuyu bir temsil dürbünüyle şöyle açıklıyor:

Bir denize geçmiş zamanlarda, içinde çeşit çeşit mücevherlerin var olduğu büyük bir hazinenin düşmüş olduğunu ve hala çıkarılmamış olduğunu farz edelim. Dalgıçlar, o hazinedeki mücevherleri alabilmek için denize dalıyorlar. Dalgıçların gözleri kapalı olduğundan el yordamıyla hazine içinde ne tür mücevherlerin bulunduğunu anlamaya çalışıyorlar. Eline uzunca bir elmas parçasının geçtiğini gören dalgıç, bütün hazinenin uzun direk gibi bir elmastan ibaret olduğuna hükmeder. Arkadaşlarından hazinede başka mücevherlerin de var olduğunu işittiği vakit, o mücevherlerin, kendisinin bulduğu elmasın parçaları ve nakışları olduğunu düşünür. Diğer bir dalgıcın eline yuvarlak bir yakut geçer; bir başkası, dörtgen şeklinde bir kehribar bulur ve hakeza... Herbiri –gözüyle değil-

eliyle gördüğü cevheri, o hazinenin aslı ve en büyük kısmı olduğunu tasavvur eder. Farklı şekildeki mücevherlerin çıkarıldığını duyduğu zaman, onları hazinenin ikinci derecedeki aksamı ve teferruatı olduğunu zanneder. İşte bu sınırlı bakış açısıyla hakikatlerin muvazenesi ve ölçüsü bozulur; dengeli ilişkileri ortadan kalkar ve pek çok hakikatin rengi değişir. Bu gibi adamlar, hakikatin hakikî rengini görmek için değişik tevellere ve tekellüflere mecbur kalır. Hatta bazen de onu inkâr eder. İshrâkiyyûn³³ filozoflarının kitaplarını, konuları Kur'an ve Sünnet ölçüleriyle tartmayı hakikati kendi keşif ve müşahedelerine dayanarak tespit etmeye çalışan bir kısım mutasavvıfların eserlerini dikkatle okuyanlar bu söylediklerimizi tereddütsüz tasdik eder.

Buna mukabil, aynı temsil penceresinden bakıldığında denilebilir ki, bir hakikatler deryası olan Kur'an'ın ayetleri de Kur'an denizindeki hakikat cevherlerini gösteren birer dalgıçtır. Fakat onların gözleri açık olduğu için, hazineyi bütün detaylarıyla görürler. Bu sebeple, o hazineyi bütün detaylarıyla görür, keşfeder, anlar ve anlatırlar. Onların anlatımı sayesinde hazinenin gerçek güzelliği tam olarak ortaya çıkar.³⁴

Kur'an'da tevhidin bu geniş boyutunun harika bir denge, bir muvazene ve tenasüp içinde nasıl işlendiğini görmek için aşağıda bir kaç ayetin mealini birer misal olarak takdim ediyoruz:

---

³³ İshrâkiyye terimi, İslam düşünce tarihinde bilginin kaynağı olarak akıl yürütmeyi (istidlal) temel alan rasyonalist Meşşâî felsefeye karşı mistik tecrübe ve sezgiye (keşf, zevk, hads) dayanan teosofik düşünce sisteminin adıdır. İshrâkiyyûn da bu düşünceyi izleyenlerin oluşturduğu akımı ifade etmektedir. İslâm düşünce tarihinde işrâk felsefesinin en önemli temsilcisi Şehâbeddin es-Sühreverdî kabul edilmektedir. (bk. Mahmut Kaya, "İshrâkiyye", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yay., 2001, c.23), 438-439.)

³⁴ Bk. Nursi, *Sözler*, 439-440.

Mesela: “Onlar Allâh’i gereği gibi takdir edip tanımadılar. Hâlbuki kıyamet günü bütün dünya O’nun avucundadır, gökler de kudretinin eliyle dürülüp bükülmüştür. O, müşrikleri ortak koştuklarından uzaktır yücedir”³⁵ mealindeki ayette, tevhidin en geniş ufku, rububiyetin icraatı/kâinatı yaratma ve yönetme penceresinden gösterildiği gibi, “Şüphesiz ne yerde ne de gökte hiçbir şey Allah’a gizli kalmaz. Rahimlerde sizi dilediği gibi şekillendiren odur. Ondan başka ilah yoktur. O, Azîzdir, Hakîmdir/mutlak galiptir, hüküm ve hikmet sahibidir”³⁶

“Hiçbir canlı yoktur ki perçemi (mukadderatı) O’nun elinde olmasın”³⁷

“Rızkını taşımayan nice canlılar vardır ki, onları da sizi de Allah rızıklandırır. O her şeyi hakkıyla içitendir, bilendir”³⁸ mealindeki ayetlerde de Allah’ın her şeyi kuşatan sonsuz rahmetine vurgu yapılmıştır.

“Hamd, gökleri ve yeri yaratan, karanlıkları ve aydınlığı var eden Allah’ın hakkıdır”³⁹ mealindeki ayette yaratmanın o geniş kapsamlı sahasına işaret edildiği gibi, “Sizi de yaptıklarınızı da yaratan Allah’tır”⁴⁰ mealindeki ayette de her şeyi kuşatan ilahî tasarrufun sınırsız boyutu açıkça gösterilmiştir.

Keza, “Evvel O’dur, Âhir O. Zahir O’dur, Batın O! O her şeyi hakkıyla bilendir”⁴¹ mealindeki ayette her varlığın, başıyla-

³⁵ ez-Zümer, 39/67.

³⁶ Âl-i ‘İmrân, 3/5-6.

³⁷ Hûd, 11/56.

³⁸ el-‘Ankebût, 29/60.

³⁹ el-En‘âm, 6/1.

⁴⁰ es-Saffât, 37/96.

⁴¹ el-Hadîd, 57/3.

sonuyla, içiyle-dışıyla, Allah'ın kuşatıcı kudretinin tasarrufunda ve sonsuz ilminin kapsamında olduğuna işaret edildiği gibi, “İnsanı Biz yarattık. Ve elbette onun içinden geçenleri/nefsinin ona neler fısıldadığını biliriz. Çünkü Biz ona şahdamarından daha yakınız”⁴² mealindeki ayette de onun ilim ve kudretiyle her şeye her şeyden daha yakın olduğu ulvi hakikate vurgu yapılmıştır.⁴³

Son olarak, Kur'an'ın her şeyi bilen, her şeye kadir, sonsuz adalet ve merhamet sahibi Allah'ın kitabı olduğunu gösteren ve adeta bütün iyilikleri emir ve kötülükleri yasaklayan çok geniş kapsamlı bir ayet-i celile olan “Allah adaleti, iyiliği, akrabaya yardım etmeyi emreder. Her türlü hayâsızlığı kötülüğü ve azgınlığı yasaklar. O, düşünesiniz diye size böyle öğüt verir”⁴⁴ mealindeki ayeti nazar-ı dikkate arz ederiz.

İşte bu misallerde görüldüğü gibi Kur'an-ı Hakîm, dünyevî ve uhrevî, ilmî ve amelî bütün hakikatleri, imanın altı şartını tafsilî olarak, İslâm'ın beş temel esaslarından her birini büyük bir dikkatle ve ciddi bir titizlikle ortaya koymuş, dünya ve âhîret saadetini temin eden bütün düsturları, öyle bir genişlik, açıklık ve incelikle, öyle bir muvazene ve insicam içerisinde ders vermiştir ki, her şeyi bilen, gören bir zatın kitabı olduğunu göstermiştir. Yapan elbette bilir. Bilen de konuşur. Bilerek konuşanın konuşmalarında elbette bir tenakuz olmaz. İşte Kur'an, her şeyin yaratıcısı olan Allah'ın sözü olduğu için onda hiçbir çelişki bulunmamaktadır.

“Kuran'ı (okuyup hakikatlerini) tedebbür/tefekkür etmiyorlar mı? Eğer o Allah'tan başkasının olsaydı onda birçok

---

⁴² Kâf, 50/16.

⁴³ Bk. Nursi, *Sözler*, s. 440-441.

⁴⁴ en-Nahl, 16/90.

*çelişki bulacaklardı”*⁴⁵ mealindeki ayette ifade edildiği üzere, böyle geniş konuları, sınırsız hakikatleri, yirmi üç yıl gibi uzun bir süre boyunca tam bir tenasüp ve insicam içerisinde, birbirinin hükmünü bozmayacak, sonsuz bir ilmi yansıtacak şekilde ifade edilmiş olması, Kur’an’ın parlak bir mucize parıltısıdır.⁴⁶

İşte, bu büyük sırdandır ki, Mu‘tezile mezhebine mensup bazı Kelam âlimleri, Kur’an’ın talebeleri oldukları ve iman hakikatlerini izah sadedinde binlerce eser yazdıkları halde, akli nakle tercih ettikleri için, Kur’an’ın on ayetinin ortaya koyduğu açıklık seviyesinde iman hakikatlerini ifade edememiş, kati ispat edememiş ve insanları ciddi olarak ikna edememişlerdir. Bu âlimler, adeta uzun borular döşeyerek suyu uzak yerlere taşımaya çalıştıklarından, susuz kalmış insanlara yeteri kadar hakikat suyunu ulaştıramamışlar. Kur’an ise, Musa’nın esasını yere vurup hemen orada hakikat suyunu çıkarmasına benzer bir şekilde, her şeyden bir pencere açarak kâinatın yaratıcısını gösterir ve tanıttırır.

İşte farklı alanlarda uzman olan âlimlerin, hakikatleri olduğu gibi göstermede âciz kalmaları, Kur’an’ın ise bu hakikatleri hemen ve berrak bir şekilde göstermesi onun mucizeliğini gösteren bir vechidir.⁴⁷

Sonuç

Pek çok yönden mucize olan Kur’an’ın her bir i‘câz yönü detaylı bir şekilde incelendiğinde, teslimiyeti kırılmış bu asrın insanların imanını kuvvetlendiren çok güçlü bir hakikat ellerine verilmiş olacaktır. Geleneksel/taklidi imanın tahsilli

---

⁴⁵ en-Nisâ, 4/82.

⁴⁶ Bk. Nursi, *Sözler*, 441.

⁴⁷ Bk. Nursi, *Sözler*, s. 442.

gençlere kâfi gelmediği, materyalist argümanların bilim kılıfında empoze edildiği bu çağda, hem akla hem kalbe hitap eden tahkikî iman derslerinin ne kadar önemli olduğu ortadadır.

Bu sırada orijinal bir tefsir olan Risale-i Nur külliyyatı, pek çok yönüyle Kur'an'ın mucize olduğunu ortaya koymuştur. Bu küçük çalışma da Kur'an'ın geniş bir kapsama, sınırsız hakikatlere kapı açan bir muhtevaya sahip olduğunu ortaya koymakla onun bu açılardan mucize bir kitap olduğunu göstermiştir. Kur'an'ın bu özellikleri arka planında sonsuz bir ilmin varlığını işaret etmektedir. Sonsuz ilmin varlığı ise Kur'an'ın Allah'ın kelamı olduğunun açık göstergesidir.

Kaynakça

Bâkîllânî, Ebû Bekr Muhammed b. Tayyib b. Muhammed el-Basrî. *İ'câzü'l-Kur'ân*, Mısır: Dârü'l-Ma'ârif, 1997.

Cürcânî, Abdülkâhir b. Abdurrahman. *Delâilü'l-İ'câz fi 'İlmi'l-Ma'ânî*. Kahire: 1413/1992.

Ritkin, Jeremi ve Ted Howard. *Entropi; Dünyaya Yeni Bir Bakış*. Trc. Hakan Onay. İstanbul: İz Yayıncılık, 2010.

Kaya, Mahmut. "İşrâkiyye". Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi. 23:438-439. İstanbul: TDV Yayınları, 2001.

Karaman, Hayreddin, Mustafa Çağrı, İbrahim Kâfi Dönmez, Sadrettin Gümüş. *Kur'an Yolu Meal ve Tefsir*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2006.

Mâverdî, Ebü'l-Hasen Alî b. Muhammed b. Habîb el-Basrî. *en-Nüket ve'l-'Uyûn*. Beyrut: ts.

Mübârekfûrî, Ebü'l-Ulâ Muhammed Abdurrahmân b. Abdurrahîm. *Tuhfetü'l-Ahvezî bi-şerhi Câmi'i't-Tirmizî*. Beyrut: ts.

Nursi, Bediüzzaman Said. *Sözler*. İstanbul: Envar Neşriyat, 1993.

Râzî, Fahrüddîn Ebû Abdillâh Muhammed b. Ömer. *Mefâtîhu'l-Gayb*. Beyrut, 1420.

Tirmizî, Ebû İsâ Muhammed b. İsâ. *Sünenü't-Tirmizî*. Beyrut, 1998.

Zemahşerî, Ebü'l-Kâsım Mahmûd. *el-Keşşâf 'an Gavâmidî't-Tenzîl*. Beyrut, 1407.